Національний університет
водного господарства
та природокористування

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Національний університет водного господарства
та природокористування
Кафедра охорони праці і безпеки життєдіяльності

064 – 195

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до проведення практичних занять та виконання самостійної роботи з дисципліни «Правові основи працеохоронної політики та охорони праці» для студентів за напрямом підготовки 6. 170202 «Охорона праці» денної та заочної форм навчання

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Рекомендовано методичною
комісією за напрямом підготовки
6.170202 «Охорона праці»
Протокол № 8 від 10.12.2012 р.

Рівне - 2013

Національний університет водного господарства та природокористування

Методичні вказівки до проведення практичних занять та виконання самостійної роботи з навчальної дисципліни «Правові основи працеохоронної політики та охорони праці» для студентів за напрямом підготовки 6.170202 «Охорона праці» денної та заочної форми навчання / М.В. Бернацький, В.Й. Чабан. – Рівне : НУВГП, 2013. – 39с.

Упорядники: М.В. Бернацький, к.т.н., доцент,
В.Й. Чабан, к.т.н., доцент.

Відповідальний за випуск: В.Л. Филипчук, д.т.н., професор, завідувач кафедри охорони праці і безпеки життєдіяльності.

Національний університет водного господарства та природокористування

ЗМІСТ

1. Загальні рекомендації до вивчення дисципліни 3
2. Плани практичних занять 3
3. Порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці 4
4. Розробка інструкції з охорони праці 8
5. Задачі для практичних занять 11
6. Завдання для самостійної роботи 12
7. Питання гарантованого рівня знань 14
8. Рекомендована література 16
9. Додатки 1-11 17

© Бернацький М.В.,
Чабан В.Й.,2013
© НУВГП, 2013

Національний університет
водного господарства
та природокористування

1. ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дані методичні вказівки розроблені для студентів денної та заочної форми навчання за напрямом підготовки 6.170202 «Охорона праці». Методичні вказівки мають за мету надати допомогу студентам у підготовці до практичних занять та складанні підсумкових модулів з навчальної дисципліни „Правові основи працеохоронної політики та охорони праці".

У методичних вказівках наводяться основні питання підготовки студентів до практичних занять, задачі для вирішення, перелік тем самостійної роботи, питання гарантованого рівня знань, а також перелік рекомендованої літератури.

Згідно з навчальним планом дисципліни передбачена форма підсумкового контролю – залік. Оцінювання знань здійснюється за 100-бальною шкалою .

Національний університет
водного господарства
та природокористування

2. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Правові основи працеохоронної політики та охорони праці

Практичне заняття 1.

Порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці. Складання відповідних документів.

Література [1, 4, 8]

Практичне заняття 2.

Розробка відповідних програм щодо порядку проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці.

Література [1, 2, 6]

Практичне заняття 3.

Порядок розрахунків штрафних санкцій підприємствам за порушення вимог охорони праці.

Література [1, 2, 4, 5, 6]

Національний університет
водного господарства
та природокористування

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Правові основи працеохоронної політики та охорони праці.

Практичне заняття 4.

Аналіз підзаконних нормативно-правових актів з охорони праці за сферою їх дії.

Література [1, 2, 3, 5]

Практичне заняття 5.

Порядок розрахунків одноразової допомоги потерпілим від нещасних випадків.

Література [1, 5, 8, 9]

Практичне заняття 6.

Складання приписів про порушення вимог охорони праці за видами робіт.

Література [1, 3]

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Практичне заняття 7.

Розробка узагальненої інструкції з питань охорони праці за видами робіт

Література [1, 9, 10, 11]

3. ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ АТЕСТАЦІЇ РОБОЧИХ МІСЦЬ ЗА УМОВАМИ ПРАЦІ

Атестація робочих місць за умовами праці проводиться відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 1 серпня 1992 р. N 442 і відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення».

Основна мета атестації полягає в регулюванні відносин між власником або повноважним органом і працюючим у сфері реалізації прав на здорові й безпечні умови праці, пільгове пенсійне забезпечення, пільги та компенсації за роботу у несприятливих умовах.

Атестація робочих місць передбачає:

- виявлення шкідливих та небезпечних факторів і причин формування несприятливих умов праці;

Національний університет водного господарства та природокористування

- санітарно-гігієнічне дослідження факторів виробничого середовища, важкості й напруженості трудового процесу на робочому місці;
- комплексну оцінку факторів виробничого середовища і характеру праці на відповідність їх характеристик стандартам безпеки праці, будівельним та санітарним нормам і правилам;
- визначення ступеня шкідливості і небезпечності праці та її характеру за гігієнічною класифікацією;
- обгрунтування віднесення робочого місця до категорії зі шкідливими (особливо шкідливими), важкими (особливо важкими) умовами праці;
- визначення права працівників на пільгове пенсійне забезпечення за роботу у несприятливих умовах;
- визначення і реалізацію технічних і організаційних заходів, спрямованих на оптимізацію умов та характеру праці.

Період переатестації визначається самим підприємством у колективному договорі, але не повинен перевищувати 5 років.

Для організації та проведення атестації керівник підприємства видає наказ, в якому зазнаються основа та завдання атестації.

Принципи та основи гігієнічної класифікації праці. В основу гігієнічної класифікації праці покладені наявність та вираженість шкідливих факторів виробничого середовища, рівні важкості й напруженості трудового процесу.

Принцип диференціації умов та характеру праці передбачає визначення ступеня відхилення параметрів виробничого середовища і трудового процесу від діючих гігієнічних нормативів. За цими показниками виділяються три класи умов праці:

І клас - оптимальні - умови та характер праці, за яких виключені несприятливий вплив на здоров'я працівників небезпечних та шкідливих виробничих факторів, створюються передумови для збереження високого рівня працездатності (відсутність або відповідність рівням, прийнятим як безпечні для населення);

ІІ клас - допустимі - умови та характер праці, за яких рівень небезпечних та шкідливих виробничих факторів не перебільшує встановлених гігієнічними нормативами на робочих місцях, а можливі функціональні зрушення, викликані трудовим процесом, відновлюються під час регламентованого відпочинку впродовж робочого дня або домашнього відпочинку до початку робочої зміни

Національний університет водного господарства та природокористування

і не справляють несприятливого впливу у найближчому та віддаленому періоді на стан здоров'я працівників та їх нащадків;

III клас - шкідливі та небезпечні - умови та характер праці, за яких внаслідок порушення санітарних норм та правил можливий вплив небезпечних та шкідливих факторів, що перевищують гігієнічні норми та психофізіологічні фактори виробничої діяльності і викликають функціональні зміни організму, які можуть призвести до стійкого зниження працездатності або порушення здоров'я працівників.

Виділяється три ступені шкідливих та небезпечних умов та характеру праці :

1 ступінь - умови та характер праці, що викликають функціональні зрушення, які після припинення впливу мають оборотний характер ;

2 ступінь - умови та характер праці, що викликають стійкі функціональні зрушення і сприяють зросту показників захворюваності з тимчасовою втратою працездатності і появі легких форм професійних захворювань;

3 ступінь - умови та характер праці з підвищеною небезпекою розвитку професійних захворювань та підвищеною захворюваністю з тимчасовою втратою працездатності.

Гігієнічна оцінка умов праці. Оцінка результатів лабораторних досліджень (інструментальних вимірів) проводиться шляхом порівняння фактично визначеного значення параметру з нормативним (по окремих факторах).

Ступінь шкідливості і небезпечності кожного фактора виробничого середовища і трудового процесу (гр. 6...8 Карти) тільки третього класу визначається за критеріями, встановленими гігієнічною класифікацією праці N 4137-86.

Визначається тривалість (відсоток від тривалості робочої зміни) дії виробничого фактора (гр. 9 Карти).

Бали, встановлені за ступенем шкідливості факторів і важкості робіт, коригуються за формулою :

$$X_ф = xT, \qquad (1)$$

де x - ступінь (бал) шкідливості фактора чи тяжкості робіт за результатами вимірів та інших оцінок (гр. 6,7,8 Карти); T - частина зміни, протягом якої діє фактор, що розглядається (гр. 9 Карти).

Національний університет водного господарства та природокористування

При наявності в повітрі робочої зони двох і більше шкідливих речовин різнонаправленої дії відношення фактичних концентрацій кожної з них до встановлених для них ГДК підсумовуються. Якщо сума відношень перевищує одиницю, то ступінь шкідливості даної групи речовин визначається на підставі величини цього перевищення з урахуванням класу небезпечності найбільш токсичної речовини групи, а вся група оцінюється як одна речовина.

Оцінка умов праці за наявності двох і більше шкідливих і небезпечних виробничих факторів здійснюється за найбільшим високим класом і ступенем.

Гігієнічна оцінка робочих місць. Робоче місце з умов праці оцінюється з урахуванням впливу всіх факторів виробничого середовища і трудового процесу на працівників, передбачених гігієнічною класифікацією праці (розділ I Карти, див. додаток 1), сукупних технічного і організаційного рівня умов праці (розділ II Карти), ступеня ризику пошкодження здоров'я.

На основі комплексної оцінки робочі місця відносяться до однієї з трьох видів умов праці:

- з особливо шкідливими та особливо важкими умовами праці,
- зі шкідливими та важкими умовами праці,
- зі шкідливими умовами праці та заносяться до розділу III Карти.

Право на пенсію на пільгових умовах визначається за діючими нині законодавчими актами.

За оцінку умов праці керівників та спеціалістів приймається оцінка умов праці керівних працівників, якщо вони зайняті виконанням робіт в умовах, передбачених Списками № 1 і 2 їх підлеглих протягом робочого дня. Під повним робочим днем слід розуміти виконання робіт , передбачених Списками, не менше 80% робочого часу, що має підтверджуватись відповідними документами.

За документами атестації визначаються невідкладні заходи щодо покращання умов і безпеки праці, які не потребують для їх розробки і впровадження залучення сторонніх організацій і фахівців (розділ IV Карти).

За результатами атестації складається перелік:

- робочих місць, виробництв, робіт, професій і посад, працівникам яких підтверджене право на пільги і компенсації,

Національний університет водного господарства та природокористування
передбачені законодавством, а також за рахунок коштів підприємства згідно зі статтею 26 Закону України «Про підприємства» і статтею із Закону України «Про пенсійне забезпечення»;

- робочих місць з несприятливими умовами праці, на яких необхідно здійснити першочергові заходи щодо їх покращання.

Витяги з наказу додаються до трудової книжки працівників, професії і посади яких внесені до переліку.

Матеріали атестації робочих місць є документами суворої звітності і зберігаються на підприємстві протягом 50 років.

4. РОЗРОБКА ІНСТРУКЦІЇ З ОХОРОНИ ПРАЦІ

Інструкції з охорони праці розробляються відповідно «Положення про розробку інструкцій з охорони праці» затвердженого наказом Держнаглядохоронпраці 29.01.98 N 9.

Інструкції повинні містити такі розділи:

- загальні положення;
- вимоги безпеки перед початком роботи;
- вимоги безпеки під час виконання роботи;
- вимоги безпеки після закінчення роботи;
- вимоги безпеки в аварійних ситуаціях.

За необхідності до інструкції можна включити й інші розділи.

Розділ «Загальні положення» повинен містити:

- відомості про сферу застосування інструкції;
- загальні відомості про об'єкт розробки: визначення робочого місця працівника даної професії; коротка характеристика технологічного процесу та обладнання, що застосовується на цьому робочому місці, виробничій дільниці, в цеху;
- умови і порядок допуску працівників до самостійної роботи за професією або до виконання відповідного виду робіт (вимоги щодо віку, стажу роботи, статі, стану здоров'я, проходження медоглядів, професійної освіти та спеціального навчання з питань охорони праці, інструктажів, перевірки знань тощо);
- вимоги правил внутрішнього трудового розпорядку, що стосуються питань охорони праці для даного виду робіт або професії;
- характеристику основних небезпечних та шкідливих

Національний університет водного господарства та природокористування

виробничих факторів для даної професії (виду робіт), особливості їх впливу на працівника;

- перелік видів спецодягу, спецвзуття та інших засобів індивідуального захисту, що належать до видачі працівникам даної професії (виду робіт) згідно з чинними нормами, із зазначенням стандартів або технічних умов на них;
- вимоги санітарних норм і правил особистої гігієни, яких повинен дотримуватись працівник під час виконання роботи.

Розділ «Вимоги безпеки перед початком роботи» повинен містити:

- порядок приймання зміни у випадку безперервної роботи, в тому числі при порушенні режиму роботи виробничого обладнання або технологічного процесу;
- порядок підготовки робочого місця, засобів індивідуального захисту;
- порядок перевірки справності обладнання, інструменту, захисних пристроїв небезпечних зон машин і механізмів, пускових, запобіжних, гальмових і очисних пристроїв, систем блокування та сигналізації, вентиляції та освітлення, знаків безпеки,первинних засобів пожежогасіння, виявлення видимих пошкоджень захисного заземлення (занулення) тощо;
- порядок перевірки наявності та стану вихідних матеріалів (сировини, заготовок, напівфабрикатів);
- порядок повідомлення роботодавця про виявлені несправності обладнання, пристроїв, пристосувань, інструменту, засобів захисту.

Розділ «Вимоги безпеки під час роботи» повинен містити:

- відомості щодо безпечної організації праці, про прийоми та методи безпечного виконання робіт, правила використання технологічного обладнання, пристроїв та інструментів;
- правила безпечного поводження з вихідними матеріалами (сировиною, заготовками, напівфабрикатами), з готовою продукцією;
- правила безпечної експлуатації внутрішньо-цехових транспортних і вантажопідіймальних засобів і механізмів, тари; вимоги безпеки при вантажно - розвантажувальних роботах та транспортуванні вантажу;
- вказівки щодо порядку утримання робочого місця в

Національний університет
водного господарства
та природокористування
безпечному стані;

- можливі види небезпечних відхилень від нормального режиму роботи обладнання та технологічного регламенту і способи їх усунення;
- вимоги щодо використання засобів індивідуального та колективного захисту;
- умови, за яких робота повинна бути припинена (технічні, метеорологічні, санітарно-гігієнічні тощо);
- вимоги щодо забезпечення пожежо- та вибухобезпеки;
- порядок повідомлення роботодавця про нещасні випадки чи раптові захворювання, факти порушення технологічного процесу.

Розділ «Вимоги безпеки після закінчення роботи» повинен містити:

- порядок безпечного вимикання, зупинення, розбирання, очищення і змащення обладнання;
- порядок здавання робочого місця;
- порядок прибирання відходів виробництва;
- вимоги санітарних норм і правил особистої гігієни, яких повинен дотримуватись працівник після закінчення роботи;
- порядок повідомлення роботодавця про всі недоліки, що виявились у процесі роботи.

Розділ «Вимоги безпеки в аварійних ситуаціях» повинен містити:

- відомості про ознаки можливих аварійних ситуацій, характерні причини аварій (вибухів, пожеж тощо);
- відомості про засоби та дії, спрямовані на запобігання можливим аваріям;
- порядок дій, особисті обов'язки та правила поведінки працівника при виникненні аварії;
- порядок повідомлення роботодавця про аварії та ситуації, що можуть до них призвести;
- відомості про порядок застосування засобів протиаварійного захисту та сигналізації;
- порядок дій щодо подання першої медичної допомоги потерпілим під час аварії.

Викладення тексту інструкцій. При викладенні тексту інструкції слід керуватися такими правилами:

Національний університет
водного господарства
та природокористування

- текст інструкції повинен бути стислим, зрозумілим і не допускати різних тлумачень;
- інструкція не повинна містити посилань на нормативні акти, вимоги яких враховуються при її розробці;
- у тексті інструкцій не допускається застосування не властивих для нормативних актів зворотів розмовної мови, довільних словосполучень, скорочення слів, використання для одного поняття різних термінів, а також іншомовних слів чи термінів за наявності рівнозначних слів чи термінів в українській мові; допускається застосування лише загальноприйнятих скорочень і абревіатур;
- у тексті інструкції слід уникати викладу вимог у формі заборони, а за необхідності слід давати пояснення, чим викликана заборона; не повинні застосовуватися слова «категорично», «особливо», «обов'язково», «суворо» та ін., оскільки всі вимоги інструкції є однаково обов'язковими;
- для наочності окремі вимоги інструкцій можуть бути ілюстровані малюнками, схемами, кресленнями тощо.

5. ЗАДАЧІ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

1. Працівник залізобетонного заводу отримує заробітну плату за місяць у розмірі 4000 грн. (за тарифною сіткою). В одному із місяців він працював 12 годин у нічний час. Визначити фактичну (мінімальну) заробітну плату за цей місяць.

Приклад розв'язання:

$C = C_м + C_{нічн.\ час} = 4{,}0 + 0{,}2 \times 4 = 4{,}8$ тис. грн.

2. Визначте одноразову допомогу потерпілому працівникові підприємства при стійкій втраті професійної працездатності у 10% при середній заробітній платі 3000 грн.

3. Визначте одноразову допомогу потерпілому працівникові підприємства при стійкій втраті професійної працездатності у 5% при середній заробітній платі 3500 грн.

Національний університет водного господарства та природокористування

4. Визначте одноразову допомогу потерпілому працівникові підприємства при стійкій втраті професійної працездатності у 3% при середній заробітній платі 2000 грн.

5. Працівник ливарного заводу отримує заробітну плату за місяць у розмірі 2500 грн. (за тарифною сіткою). В одному із місяців він працював 8 годин у нічний час. Визначити фактичну (мінімальну) заробітну плату за цей місяць.

6. Працівник молокозаводу отримує заробітну плату за місяць у розмірі 2000 грн. (за тарифною сіткою). В одному із місяців він працював 11 годин у нічний час. Визначити фактичну (мінімальну) заробітну плату за цей місяць.

7. Особа віком молодше 18 років приймається на роботу лише після чергового медичного огляду. Чи це відповідає чинному законодавству?

Національний університет водного господарства та природокористування

8. Особа віком молодше 20 років приймається на роботу лише після чергового медичного огляду. Чи це відповідає чинному законодавству?

9. Працівник (неповнолітній юнак віком 16 років) під час роботи піднімає вантаж вагою 15 кг. Чи це відповідає чинному законодавству?

10. Працівниця (неповнолітня дівчина віком 16 років) під час роботи піднімає вантаж вагою 8 кг. Чи це відповідає чинному законодавству?

.

11. Працівник (неповнолітній юнак віком 14 років) під час роботи піднімає вантаж вагою 6 кг. Чи це відповідає чинному законодавству?

6. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Студенти самостійно опрацьовують питання наведених тем, використовуючи рекомендовану літературу.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Рекомендовані завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Рекомендована література
1	2	3
1	Ліцензування підприємницької діяльності, реєстрація та порядок видачі дозволів Держгірпромнаглядом та іншими контролюючими органами	1, 3, 5, 8
2	Види пропаганди правових та нормативних актів з охорони праці в умовах сучасних форм господарювання	1, 3
3	Інформаційний чинник і звітність у сфері охорони праці. Загальнодержавна, галузеві та регіональні програми з питань охорони праці.	1, 5, 6, 8
4	Організація досліджень з проблем охорони праці.	1, 4
5	Стан та динаміка аварійності у світовій індустрії	1, 2

Підсумком самостійної роботи студента денної і заочної форм навчання над вивченням дисципліни «Правові основи працеохоронної політики та охорони праці» є складання письмового звіту

Текстова частина викладається на стандартному папері формату А4 з одного боку. Поля: верхнє, праве – 20 мм, нижнє – 17 мм, ліве – 20 мм. Обсяг рукопису складає 10-15 сторінок. Звіт може бути рукописним або друкованим.

Рисунки, схеми та таблиці розміщуються як за текстом, так і на окремих аркушах паперу і повинні мати нумерацію у межах розділу.

В тексті повинні бути посилання на використану літературу.

На титульній сторінці звіту мають бути зазначені назва кафедри, тема самостійної роботи, прізвище та ініціали студента, назва групи, номер варіанту, прізвище та ініціали викладача, який рецензує і приймає захист роботи.

Національний університет водного господарства та природокористування

Захист звіту про самостійну роботу відбувається у терміни, спільно обумовлені викладачем і студентом. Після рецензії студент повинен внести виправлення у звіті, якщо вони є.

Звіт про самостійну роботу оцінюється за наступними критеріями:

- повнота і глибина розкриття теми;
- наявність фактичних матеріалів галузі;
- наявність таблиць, діаграм, рисунків, схем;
- якість оформлення.

7. ПИТАННЯ ГАРАНТОВАНОГО РІВНЯ ЗНАНЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

1. Перечисліть основні закони та підзаконні акти, які регулюють правові відносини з охорони праці в умовах виробництва.
2. У якому році прийнята Конституція України.?
3. У якому році прийнятий закон України «Про охорону праці»?
4. Дайте визначення, що таке «охорона праці» ?.
5. Перечисліть основні розділи закону України «Про охорону праці».
6. У якому році прийнятий закон України «Про соціальне страхування»?
7. Що Ви розумієте під висловом «соціальний захист працівника»?
8. Основні обов'язки роботодавця щодо організації охорони праці на підприємстві.
9. Перечисліть основні принципи працеохоронної політики в Україні.
10. Що передбачає атестація робочих місць за умовами праці?
11. Перечисліть основні види пільг і компенсацій за шкідливі та небезпечні умови праці.
12. Що відносять до засобів індивідуального захисту працівників на підприємстві?
13. Що відносять до засобів колективного захисту працівників на підприємстві?
14. Які пільги надаються працівникам, що поєднують роботу з навчанням?
15. Перечисліть види інструктажів з охорони праці.
16. Порядок проведення вступного інструктажу.
17. Порядок проведення первинного та повторного інструктажу.

Національний університет водного господарства та природокористування

18. Порядок проведення позапланового та цільового інструктажу.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

19. Обов'язки працівника підприємства щодо виконання вимог охорони праці при виконанні трудових відносин.
20. Порядок та періодичність проведення попередніх медичних оглядів працівника.
21. Дайте визначення поняттям:

- норма виробітку;
- норма часу;
- норма обслуговування;
- норма праці.

22. Які Ви знаєте форми і системи оплати праці?
23. Чи має право працівник підприємства, організації або установи на правовий захист від необґрунтованої відмови у прийнятті на роботу та незаконного звільнення з роботи?
24. Поясніть суть трудового договору (угоди) на підприємстві.
25. Які розділи повинні бути обов'язково передбаченими у колективному договорі (угоді) ?
26. Які повноваження комісії з трудових спорів?
27. Яка тривалість робочого часу упродовж тижня працівників віком:

- від 14 до 16 років;
- від 16 до 18 років.

28. Охорона праці неповнолітніх.
29. Охорона праці жінок.
30. Охорона праці інвалідів.
31. Види відповідальності посадових осіб за порушення вимог щодо організації охорони праці на підприємстві.
32. Компетенція уповноважених органів при розгляді справ про адміністративні правопорушення з питань охорони праці.
33. Порядок фінансування заходів охорони праці на підприємстві.
34. Порядок відшкодування шкоди працівникові, потерпілому на підприємстві під час виконання ним трудових відносин.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова література

1. Ткачук К.Н., Москальова В.М. Правові основи працеохоронної політики України. – Р.: НУВГП, 2011. -309 с.
2. Москальова В.М. Основи охорони праці. – Р.: НУВГП, 2006. – 665 с.
3. Москальова В.М. Правові питання охорони праці та екології в будівництві. – Р.: НУВГП, 1999. – 244 с.

Допоміжна література

4. Закон України «Про охорону праці» від 21.11.2002 р.
5. Законодавство України про охорону праці «Збірник нормативних документів». – К.. 2006.
6. Закон України «Про пожежну безпеку». – К. 1994.
7. Конституція України. Офіційне видання Верховної Ради України. – К. 2006.
8. Кодекс Законів про працю. – К. 1992.
9. Кодекс Законів про адміністративні правопорушення. - К. 1997.
10. Цивільний кодекс України. Офіційне видання.
11. Кримінальний кодекс України. - К. 2012.

Національний університет водного господарства та природокористування

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Додаток 1

КАРТА УМОВ ПРАЦІ

Підприємство_____
№ робочого місця_____
Професія(посада)_____
Код по ЄТКД_____
Виробництво_____
Цех_____
Номери аналогічних робочих місць_____

Оцінка факторів виробничого середовища і трудового процесу

№ з/п	Фактори виробничого середовища	Дата дослідженнь	ГДР ГДК	Фактичне значення	Клас шкідливі і небезпечні умови та характер праці	Тривалість дії фак.-тора, %	$X_ф$
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Шкідливі хімічні речовини						
	1 клас небезпеки						
	2 клас небезпеки						
	3-4 клас небезпеки						
2.	Пил переважно фіброгенної дії						
3.	Вібрації (загальна і локальна)						
4.	Шум, дБ						
5.	Іфразвук						

Національний університет
водного господарства
та природокористування

1	2	3	4	5	6	7	8
6.	Ультразвук						
7.	Неіонезуючі випромінювання						
	радіочастотний діапазон						
	діапазон промислових частот						
	оптичний діапазон (лазерне випромін.)						
8.	Мікроклімат у приміщенні						
	температура повітря, °С						
	швидкість руху повітря, м/с						
	відносна вологість повітря, %						
	інфрачервоне випромінювання Вт/м^2						
9.	Температура зовнішнього повітря під час роботи на вікритому повітрі, °С						
	влітку						
	зимою						
10.	Атмосферний тиск						
11.	Біологічні фактори						
	Мікроорганізми						
	1 клас небезпеки						
	2 клас небезпеки						

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Національний університет
водного господарства
та природокористування

1	2	3	4	5	6	7	8
	3-4 класи небезпеки						
	Білкові препарати						
	1 клас небезпеки						
	2 клас небезпеки						
	3-4 класи небезпеки						
	Природні компоненти організму						
	(амінокисло-ти, вітаміни)						
	1 клас небезреки						
	2 клас небезпеки						
	3-4 класи небезпеки						
12.	Важкість праці						
	Динамічна робота :						
	при роботі за участю м'я-зів нижніх кінцівок і тулуба						
	теж саме за участю м'я-зів плечового поясу						
	- маса піднімання і переміщення вантажу, кг						
	- дрібні рухи кістей і пальців рук (кількість за зміну)						

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Національний університет водного господарства та природокористування

1	2	3	4	5	6	7	8
	Статичне навантаження(Кгс):						
	- величина навантаження за зміну						
	при утриманні вантажу:						
	- однією рукою						
	- двома руками						
	- за участю м'язів тулуба і ніг						
13.	Робоча поза						
14.	Напруженість праці						
	Увага:						
	-тривалість засередження (% до тривалості зміни)						
	Напруженість аналізаторів						
	-зору						
	-слуху						
	Емоційна і інтелектуальна напруженість						
	Одноманітність						
15.	Змінність						
16.	Кількість факторів						

Національний університет водного господарства та природокористування

Національний університет
водного господарства
та природокористування

КРИТЕРІЇ ДЛЯ ОЦІНКИ УМОВ ПРАЦІ

(Витяг з класифікації умов та характеру праці за ступенями шкідливості і небезпечності , важкості і напруженості)

№ з/п	Фактори виробничого середовища і трудового процесу	III клас - умови шкідливі і небезпечні умови і характер праці		
		I ступінь (1 бал)	II ступінь (2 бали)	III ступінь (3 бали)
1	2	3	4	5

Критерії оцінки наведені в додатках 2- 11.

РОЗМІР ДОПЛАТИ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ФАКТИЧНОГО СТАНУ УМОВ ПРАЦІ

При роботах	$X_ф$, бали	Розмір доплати до тарифної ставки (окладу), %
зі шкідливими та важкими умовами праці	до 2.0 2.1- 4.0 4.1-6.	4 8 12
з особливо шкідливими та особливо важкими умовами праці	6.1-8.0 8.1-10.0 більше 10.0	16 20 24

Національний університет
водного господарства
та природокористування

ФАКТОРИ ДЛЯ ПІДТВЕРДЖЕННЯ ПРАВА НА ПІЛЬГОВЕ ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

За списком №1:

1) не менше двох факторів 3 ступеня відхилення від норм або
2) одного фактора 3 ступеня і трьох факторів 1 чи 2 ступеня відхилення від норм або
3) чотирьох факторів 2 ступеня відхилення від норм або
4) наявності в повітрі робочої зони однонаправленної дії 1 або 2 класу небезпеки.

За списком №2

1) одного фактора 3 ступеня відхилення від норм або
2) трьох факторів 1, 2 ступеня відхилення від норм або
3) чотирьох факторів 1 ступеня відхилення від норм.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Додаток 2

**КЛАСИ УМОВ ПРАЦІ ЗА ОКРЕМИМИ ПОКАЗНИКАМИ МІКРОКЛІМАТУ
ДЛЯ ВИРОБНИЧИХ ПРИМІЩЕНЬ ТА ВІДКРИТИХ ТЕРИТОРІЙ У ТЕПЛУ ПОРУ РОКУ**

Показник мікроклімату			Клас умов праці						
			I клас — оптимальний	II клас — допустимий	III клас — шкідливий[1], перевищення шкідливого рівня, ^{0}C				IV клас — небезпечний (екстремальний)
					1 ступінь	2 ступінь	3 ступінь	4 ступінь	
Температура повітря, ^{0}C	Категорія робіт	Загальні енерговитрати, Вт/м^2	згідно з ДСН 3.3.6.042-99	згідно з ДСН 3.3.6.042-99					
	1а	до 139			більше на 0,1—3,0	більше на 3,1—6,0	Більше на 6,1—9,0	більше на 9,1—12,0	—
	1б	140—174			— “ —	— “ —	— “ —	— “ —	—
	2а	175—232			— “ —	— “ —	— “ —	— “ —	—
	2б	233—290			— “ —	— “ —	— “ —	— “ —	—
									—
	3	понад 290			— “ —	— “ —	— “ —	— “ —	—
Швидкість руху повітря, м/с			згідно з ДСН 3.3.6.042-99	згідно з ДСН 3.3.6.042-99 п. 1.2.5, 1.2.6	до 3 разів	понад 3 разів	—	—	—
Відносна вологість повітря, %					до 25	більше 25	—	—	—
Теплове випромінювання, Вт/м'					до 140 141—1500	1501—2000	2001—2500	2501—3500	>3500

[1] Вище максимально допустимих значень за категорією робіт.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Додаток 3

КЛАСИ УМОВ ПРАЦІ ЗА ОКРЕМИМИ ПОКАЗНИКАМИ МІКРОКЛІМАТУ ДЛЯ ВИРОБНИЧИХ ПРИМІЩЕНЬ У ХОЛОДНУ ПОРУ РОКУ

Показник мікроклімату			Клас умов праці						
			I клас — оптимальний	II клас — допустимий	III клас — шкідливий, вище або нижче допустимих рівнів, °С				IV клас — небезпечний (екстремальний)
					1 ступінь	2 ступінь	3 ступінь	4 ступінь	
Температура повітря, ^{0}С	Категорія робіт	Загальні енерговитрати, Вт/м^2	згідно з ДСН[1] 3.3.6.042-99	згідно з ДСН 3.3.6.042-99					
	1а	до 139			до ± 2,0	±2,1—4,0	±4,1—6,0	±6,1—8,0	—
	1б	140—174			— “ —	— “ —	— “ —	— “ —	—
	2а	175—232			— “ —	— “ —	— “ —	— “ —	—
	2б	233—290			— “ —	— “ —	— “ —	— “ —	—
	3	понад 290			— “ —	— “ —	— “ —	— “ —	—
Швидкість руху повітря, м/с			згідно з ДСН 3.36.042-99	згідно з ДСН 3.3.6.042-99 п. 1.2.5, 1.2.6	перевищення до 3 разів	перевищення більше 3 разів	—	—	—
Відносна вологість повітря, %					перевищення до 15	перевищення більше 15	—	—	—
Теплове випромінювання, Вт/м					до 140 141—1500	1501—2000	2001—2500	2501—3500	>3500

[1] ДСН 3.3.6.042-99 «Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень», або галузеві стандарти.

Примітка. При збільшенні швидкості руху повітря на 0,1 м/с від оптимальної за ДСН температура повітря повинна бути збільшена на 0,2 ^{0}С (за температури повітря нижче допустимої).

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Додаток 4

КЛАСИ УМОВ ПРАЦІ ЗАЛЕЖНО ВІД РІВНЯ ШУМУ, ВІБРАЦІЇ, ІНФРАЗВУКУ ТА УЛЬТРАЗВУКУ НА РОБОЧОМУ МІСЦІ

Назва фактора, показник, одиниця виміру	Клас умов праці					
	II клас — допустимий	III клас — шкідливий				IV клас — небезпечний
		1 ступінь	2 ступінь	3 ступінь	4 ступінь	
ШУМ: рівень звуку, дБА; еквівалентний рівень звуку, $дБА_{екв}$	<ГДР[1]	до 85	86—95	96—105	106—115	>115
Рівень звукового тиску в будь-якій октавній смузі, дБ						>135[2]
ВІБРАЦІЯ ЛОКАЛЬНА: еквівалентний коректований рівень віброшвидкості, $дБ_{екв}$	<ГДР[3]	до 115	116—118	119—121	122—124	>124
ВІБРАЦІЯ ЗАГАЛЬНА: еквівалентний коректований рівень віброшвидкості, $дБ_{екв}$: вісь — Z_3 вісь — X_3, Y_3	 <ГДР[3] <ГДР[3]	 до 113 до 122	 114—119 123—128	 120—125 129—134	 126—131 135—140	 >131 >140
ВІБРАЦІЯ ІМПУЛЬСНА: сумарна кількість імпульсів для пікового значення віброприскорення; пікове значення віброприскорення, дБ	<ГДР[4]	Перевищення ГДР, разів				
		до 1,3	1,4—2,0	2,1—3,2	3,3—5,0	>5
						>160

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Закінчення дод. 4

Назва фактора, показник, одиниця виміру	Клас умов праці					
	II клас — допустимий	III клас — шкідливий				IV клас — небезпечний
		1 ступінь	2 ступінь	3 ступінь	4 ступінь	
ІНФРАЗВУК: загальний рівень звукового тиску, дБ Лін; еквівалентний загальний рівень звукового тиску, дБ $Лін_{екв}$	<ГДР[1]	Перевищення ГДР, дБ				
		до 5	6—10	11—15	16—20	>20
УЛЬТРАЗВУК ПОВІТРЯНИЙ: рівні звукового тиску в октавних (1/3 октавних) смугах частот, дБ	<ГДР[1]	Перевищення ГДР, дБ				
		до 10	11—20	21—30	31—40	>40
УЛЬТРАЗВУК КОНТАКТНИЙ: пікові рівні віброшвидкості в октавних смугах частот, дБ	<ГДР[1]	Перевищення ГДР, дБ				
		до 5	6—10	11—15	16—20	>20

[1] Відповідно до ДСН № 3.3.6.037-99.
[2] Відповідно до ГОСТ 12.1.003-83[1].
[3] Відповідно до ДСН № 3.3.6.039-99.
[4] Відповідно до ДСН № 3.3.6.039-99 визначається перевищення кількості виміряних імпульсів за робочу зміну/годину відносно допустимої кількості імпульсів (ГДР) для даного виміряного пікового значення віброприскорення в діапазоні 120—160 дБ.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Додаток 5

КЛАСИ УМОВ ПРАЦІ ПРИ ДІЇ НЕІОНІЗУЮЧИХ ЕЛЕКТРОМАГНІТНИХ ВИПРОМІНЮВАНЬ (ПЕРЕВИЩЕННЯ ГДР, РАЗІВ)

Фактор виробничого середовища	Клас умов праці					
	II клас — допустимий	III клас — шкідливий				IV клас — небезпечний (екстремальний)
		1 ступінь	2 ступінь	3 ступінь	4 ступінь	
Постійне магнітне поле[3]	≤ГДР	≤5	≤10	≤50	≥100	
Електростатичне поле[2]	≤ГДР[1]	≤3	≤5	≤10	>10	
Електричні поля промислової частоти (50 Гц)[4]	≤ГДР[1]	≤3	≤5	≤10	>10	>40
Магнітні поля промислової частоти (50 Гц)[5]	≤ГДР	≤5	≤1	≤50	>50	
Електромагнітні випромінювання радіочастотного діапазону[6]:						
0,01—0,03 МГц	≤ГДР	≤3	≤5	≤10	>10	
0,03—3,0 МГц	≤ГДР	≤3	≤5	≤10	>10	
3,0—30,0 МГц	≤ГДР	≤3	≤5	≤10	>10	
30,0—300,0 МГц	≤ГДР	≤3	≤5	≤10	>10	
300,0 МГц — 300,0 ГГц	≤ГДР	≤3	≤5	≤10	>10	

[1] Значення ГДР, з якими порівнюються вимірювані на робочих місцях величини ЕМП, визначаються залежно від тривалості дії фактора протягом робочого дня.
[2] Згідно з ГОСТ 12.1.045-84 ССБТ «Электростатические поля. Допустимые уровни на рабочих местах и требование к проведению контроля».
[3] Згідно з «Предельно допустимыми уровнями воздействия постоянных магнитных полей при работе с магнитными устройствами и материалами» (№ 1742-77).
[4] Згідно з «Санитарными нормами и правилами выполнения работ в условиях воздействия электрических полей промышленной частоты (50 Гц)» (№ 5802-91) — ДНАОП 0.03-3.21-91.
[5] Згідно з «Предельно допустимыми уровнями магнитных полей частоты 50 Гц» (№ 3206-85) — ДНАОП 0.03-3.13-85, ОБУВ ПеМП 50 Гц № 5060-89.
[6] Згідно з ГОСТ 12.1.006-84 ССБТ «Электромагнитные поля радиочастот. Допустимые уровни на рабочих местах и требования к проведению контроля», Изменение № 1 ГОСТ 12.1.006-84, «ПДУ воздействия электромагнитных полей диапазона 10—60 кГц» (№ 5803-91).

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Додаток 6

КЛАСИ УМОВ ПРАЦІ ПРИ ДІЇ НЕІОНІЗУЮЧИХ ЕЛЕКТРОМАГНІТНИХ ВИПРОМІНЮВАНЬ ОПТИЧНОГО ДІАПАЗОНУ (ЛАЗЕРНЕ ТА УЛЬТРАФІОЛЕТОВЕ)

Фактор виробничого середовища		Клас умов праці					
		II клас — допустимий	III клас — шкідливий				IV клас — небезпечний (екстремальний)
			1 ступінь	2 ступінь	3 ступінь	4 ступінь	
Лазерне випромінювання[1]		$\leq$ГДР$_{1,2}$	$\leq$ГДР$_{1,2}$	<10ГДР$_{1,2}$	<10^2ГДР$_{1,2}$	<10^3ГДР$_{1,2}$	>10^3 ГДР$_{1,2}$
Ультрафіолетове випромінювання	При наявності виробничих джерел УФ-А, УФ-В, УФ-С, Вт/м^2	ДІО[2]	> ДІО[2]				
	При наявності джерел УФО профілактичного призначення УФ-А (мВт/м^2)[3]	9—45	<9				

[1] Відповідно до СанПиН 5804-91 «Санитарные нормы и правила устройства и эксплуатации лазеров» ГДР$_1$ — для хронічної дії, ГДР$_2$ — для однократної дії (ДНАОП 0.03-3.09-91).

[2] Відповідно до «Санитарных норм ультрафиолетового излучения в производственных помещениях» (№ 4557-88, ДНАОП 0.03-3.17-88). При перевищенні допустимої інтенсивності опромінення (ДІО) робота дозволяється за умови використання засобів колективного або індивідуального захисту.

Додаток 7

КЛАСИ УМОВ ПРАЦІ ЗАЛЕЖНО ВІД ПАРАМЕТРІВ СВІТЛОВОГО СЕРЕДОВИЩА ВИРОБНИЧИХ ПРИМІЩЕНЬ

Фактор, показник		Клас умов праці				
		II клас — допустимий	III клас — шкідливий			
			1 ступінь	2 ступінь	3 ступінь	4 ступінь
Природне освітлення						
Коефіцієнт природного освітлення (КПО), %		≥0,6[1]	0,1 : 0,6	<0,1[2]		
Штучне освітлення						
Освітленість робочої поверхні ($E_{лк}$) для розрядів зорових робіт	I—IV, VII	$E_н$[3]	0,5$E_н$: <$E_н$	<0,5$E_н$		
	V—VI, VIII	$E_н$[3]	<$E_н$			
Показник осліпленості ($P_{відн. од}$)		$P_н$[3]	>$P_н$			
Пряма близькість, час безперервної роботи		≤4 години	>6 годин	>8 годин		
Відбита близькість		відсутність	наявність			
Яскравість (L), кд/м^2		$L_н$[3]	>$L_н$			
Нерівномірність розподілу освітленості ($E_{лк.}$)		$E_{нер.н}$[3]	$E_{нер.н}$			

[1] Згідно з СНиП II-4-79 (зі змінами). «Строительные нормы и правила. Естественное и искусственное освещение».

[2] За наявності засобів для компенсації ультрафіолетової недостатності — клас 3.1.

[3] Нормативні значення: освітленості — $E_н$, нерівномірності розподілу освітленості — $E_{нср.н}$, коефіцієнта пульсації освітленості — $K_{пн}$, показника осліпленості — $P_н$, яскравості — $L_н$ згідно зі СНиП II-4-79.

Національний університет водного господарства та природокористування

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Додаток 8

КЛАСИ УМОВ ПРАЦІ ЗА ПОКАЗНИКАМИ ВАЖКОСТІ ТРУДОВОГО ПРОЦЕСУ

№ з/п	Показник важкості трудового процесу	Клас умов праці			
		I клас — оптимальний (легке фізичне навантаження)	II клас — допустимий (середнє фізичне навантаження)	III клас — шкідливий (важка праця)	
				1 ступінь	2 ступінь
1	Фізичне динамічне навантаження, виражене в одиницях механічної роботи за зміну, кг/м				
1.1	При переміщенні вантажу на відстань до 1 м				
	для чоловіків	до 2500	до 5000	до 7000	понад 7000
	для жінок	до 1500	до 3000	до 4000	понад 4000
1.2	При загальному навантаженні (за участю м'язів рук, корпуса, ніг):				
1.2.1	При переміщенні вантажу на відстань від 1 до 5 м				
	для чоловіків	до 12 500	до 25 000	до 35 000	понад 35 000
	для жінок	до 7 500	до 15 000	до 25 000	понад 25 000
1.2.2	При переміщенні вантажу на відстань більше 5 м				
	для чоловіків	до 24 000	до 46 000	до 70 000	понад 70 000
	для жінок	до 14 000	до 28 000	до 40 000	понад 40 000

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Національний університет
водного господарства
та природокористування

2	Маса вантажу, що підіймається та переміщується вручну, кг				
2.1	Підіймання та переміщення (разове) вантажів при чергуванні з іншою роботою (до 2 разів на годину):				
	для чоловіків	до 15	до 30	до 35	понад 35
	для жінок	до 5	до 10	до 12	понад 12
2.2	Підіймання та переміщення (разове) вантажів постійно протягом робочої зміни:				
	для чоловіків	до 5	до 15	до 30	понад 30
	для жінок	до 3	до 7	до 10	понад 10
2.3	Сумарна маса вантажів, що переміщуються протягом кожної години зміни:				
	З робочої поверхні:				
2.3.1	для чоловіків	до 250	до 870	до 1 500	понад 1 500
	для жінок	до 100	до 350	до 700	понад 700
2.3.2	З підлоги:				
	для чоловіків	до 100	до 435	до 600	понад 600
	для жінок	до 50	до 175	до 350	понад 350
3	Стереотипні робочі рухи (кількість за зміну)				
3.1	При локальному навантаженні (за участю м’язів кистей та пальців рук)	до 20 000	до 40 000	до 60 000	понад 60 000

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Закінчення дод. 8

№ з/п	Показник важкості трудового процесу	Клас умов праці			
		I клас — оптимальний (легке фізичне навантаження)	II клас — допустимий (середнє фізичне навантаження)	III клас — шкідливий (важка праця)	
				1 ступінь	2 ступінь
3.2	При регіональному навантаженні (при роботі з переважною участю м'язів рук та плечового поясу)	до 10 000	до 20 000	до 30 000	понад 30 000
4	Статичне навантаження, величина статичного навантаження за зміну при утриманні вантажу, докладання зусиль, кг · с				
	Однією рукою				
4.1	для чоловіків	до 18 000	до 36 000	до 70 000	понад 70 000
	для жінок	до 11 000	до 22 000	до 42 000	понад 42 000
	Двома руками				
4.2	для чоловіків	до 36 000	до 70 000	до 140 000	понад 140 000
	для жінок	до 22 000	до 42 000	до 84 000	понад 84 000
4.3	За участю м'язів корпусу та ніг				
	для чоловіків	до 43 000	до 100 000	до 200 000	понад 200 000

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Національний університет
водного господарства
та природокористування

	для жінок	до 26 000	до 60 000	до 120 000	понад 120 000
5	Робоча поза	Вільна зручна поза, можливість зміни пози («сидячи-стоячи») за бажанням працівника. Знаходження в позі «стоячи» до 40% часу зміни	Періодичне перебування в незручній позі (робота з поворотом тулуба, незручним розташуванням кінцівок) та/або у фіксованій позі (неможливість зміни взаєморозташування різних частин тіла відносно одна одної) до 25 % часу зміни. Знаходження в позі «стоячи» до 60 % часу зміни	Періодичне перебування в незручній та/або фіксованій позі до 50 % часу зміни. Перебування у вимушеній позі (навпочіпки, на колінах і т. ін.) від 10 до 25 % часу зміни. Знаходження в позі «стоячи» від 60 до 80 % часу зміни	Перебування в незручній та/або фіксованій позі більше 50 % часу зміни. Перебування у вимушеній позі (на колінах, навпочіпки і т. ін.) більше 25 % часу зміни. Знаходження в позі «стоячи» більше 80 % часу зміни
6	Нахили корпусу (вимушені, понад 30°), кількість за зміну	до 50	51—100	101—300	понад 300
7	Переміщення у просторі (переходи, зумовлені технологічним процесом протягом зміни), км				
7.1	По горизонталі	до 4	до 8	до 12	понад 12
7.2	По вертикалі	до 2	до 4	до 8	понад 8

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Додаток 9

КЛАСИ УМОВ ПРАЦІ ЗА ПОКАЗНИКАМИ НАПРУЖЕНОСТІ ТРУДОВОГО ПРОЦЕСУ

№ з/п	Показник напруженості трудового процесу	Клас умов праці			
		I клас — оптимальний (напруженість праці легкого ступеня)	II клас — допустимий (напруженість праці середнього ступеня)	III клас — шкідливий (напружена праця)	
				1 ступінь	2 ступінь
1	Інтелектуальні навантаження				
1.1	Зміст роботи	Відсутня необхідність прийняття рішення	Рішення простих альтернативних завдань згідно з інструкцією	Рішення складних завдань з вибором за відомим алгоритмом (робота за серією інструкцій)	Евристична (творча) діяльність, що вимагає вирішення складних завдань за відсутності алгоритму
1.2	Сприймання сигналів (інформації) та їх оцінка	Сприймання сигналів без потреби в корекції дій	Сприймання сигналів з наступною корекцією дій та операцій	Сприймання сигналів з наступним порівнянням фактичних значень параметрів з їх номінальними значеннями. Заключна оцінка фактичних значень параметрів	Сприймання сигналів з наступною комплексною оцінкою взаємозв'язаних параметрів. Комплексна оцінка всієї виробничої діяльності
1.3	Розподіл функцій за ступенем складності завдання	Обробка та виконання завдання	Обробка, виконання завдання та його перевірка	Обробка, перевірка і контроль за виконанням завдання	Контроль та попередня робота з розподілу завдань іншим особам
1.4	Характер виконуваної роботи	Робота за індивідуальним планом	Робота за встановленим графіком з можливим його коректуванням у процесі діяльності	Робота в умовах дефіциту часу	Робота в умовах дефіциту часу та інформації з підвищеною відповідальністю за кінцевий результат

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Національний університет
водного господарства
та природокористування

2	Сенсорні навантаження				
2.1	Тривалість зосередженого спостереження (у % від часу зміни)	до 25	25—50	51—75	понад 75
2.2	Щільність сигналів (світлових, звукових) та повідомлень у середньому за 1 годину роботи	до 75	75—175	176—300	понад 300
2.3	Кількість виробничих об'єктів одночасного спостереження	до 5	5—10	11—25	понад 25
2.4	Навантаження на зоровий аналізатор				
2.4.1	Розмір об'єкта розрізнення (при відстані від очей працюючого до об'єкта розрізнення не більше 0,5 м)	понад 5 мм 100 % часу	5,0—1,1 мм понад 50 % часу; 1,0—0,3 мм до 50 % часу; менше 0,3 мм до 25 % часу	1,0—0,3 мм понад 50 % часу; менше 0,3 мм 25—50 % часу	менше 0,3 мм понад 50 % часу
2.4.2	Робота з оптичними приладами (мікроскопами, лупами та ін.) при тривалості зосередженого спостереження (% часу зміни)	до 25	25—50	51—75	понад 75
2.4.3	Спостереження за екранами відеотерміналів (годин на зміну)	до 2	2—3	3—4	понад 4

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Закінчення дод.9

№ з/п	Показник напруженості трудового процесу	Клас умов праці			
		I клас — оптимальний (напруженість праці легкого ступеня)	II клас — допустимий (напруженість праці середнього ступеня)	III клас — шкідливий (напружена праця)	
				1 ступінь	2 ступінь
2.5	Навантаження на слуховий аналізатор (при виробничій необхідності сприйняття мови чи диференційованих сигналів)	Розбірливість слів та сигналів від 100 до 90 %[1]	Розбірливість слів та сигналів від 90 до 70 %[2]	Розбірливість слів та сигналів від 70 до 50 %[3]	Розбірливість слів та сигналів менше 50 %[4]
2.6	Навантаження на голосовий апарат (сумарна кількість годин, що наговорюються протягом тижня)	до 16	16—20	20—25	понад 25
3	Емоційне навантаження				
3.1	Ступінь відповідальності за результат своєї діяльності. Значущість помилки	Відповідальність за виконання окремих елементів завдання. Вимоги додаткових зусиль у роботі з боку працівника	Відповідальність за функціональну якість допоміжних робіт (завдань). Вимоги додаткових зусиль з боку керівництва (бригадира, майстра та ін.)	Відповідальність за функціональну якість основної роботи (завдання). Вимоги виправлень за рахунок додаткових зусиль усього колективу (групи, бригади та ін.)	Відповідальність за функціональну якість кінцевої продукції, роботи, завдання. Неправильні рішення можуть викликати пошкодження обладнання, зупинку технологічного процесу, можливу небезпеку для життя

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Національний університет
водного господарства
та природокористування

3.2	Ступінь ризику для власного життя	Виключений	—	—	Можливий
3.3	Ступінь відповідальності за безпеку інших осіб	Виключений	—	—	Можливий
4	Монотонність навантажень				
4.1	Кількість елементів (прийомів), необхідних для реалізації простого завдання	понад 10	9—6	5—3	менше 3
4.2	Тривалість виконання простих виробничих завдань чи операцій, що повторюються (сек)	понад 100	100—25	24—10	менше 10
4.3	Час активних дій (у % тривалості до зміни). Решта часу — спостереження за технологічним процесом	20 та більше	19—10	9—5	4 та менше
4.4	Монотонність виробничої обстановки (час у % від часу зміни)	менше 75	76—80	81—90	понад 90
5	Режим праці				
5.1	Фактична тривалість робочого дня (год)	6—7	8—9	10—12	понад 12
5.2	Змінність роботи	Однозмінна робота (без нічної зміни)	Двозмінна робота (без нічної зміни)	Тризмінна робота (робота у нічну зміну)	Нерегулярна змінність з роботою в нічний час
5.3	Наявність регламентованих перерв та їх тривалість	Перерви регламентовані, достатньої тривалості: 7 % і більше часу зміни	Перерви регламентовані, недостатньої тривалості: від 3 до 7 % часу зміни	Перерви нерегламентовані або недостатньої тривалості: до 3 % часу зміни	Перерви відсутні

Додаток 10

ОЦІНКА УМОВ ПРАЦІ ЗА СТУПЕНЕМ ШКІДЛИВОСТІ ТА НЕБЕЗПЕЧНОСТІ

Фактор виробничого середовища та трудового процесу	Клас умов праці						
	I клас — оптимальний	II клас — допустимий	III клас — шкідливий				IV клас — небезпечний
			1 ступінь	2 ступінь	3 ступінь	4 ступінь	
Хімічний							
Біологічний							
Фізичні:							
шум							
вібрація							
інфразвук							
ультразвук							
неіонізуючі електромагнітні випромінювання							
мікроклімат							
освітленість							
Важкість праці							

Національний університет водного господарства та природокористування

Додаток 11

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЕЛЕМЕНТІВ УМОВ ПРАЦІ[1]

Елементи умов праці	Оцінка елементів умов праці, в балах					
	1	2	3	4	5	6
Санітарно-гігієнічні елементи						
Температура повітря на робочому місці, °С	20—22	17—19	16—15	14—7	—	—
Токсичні речовини (ГДР)	—	ГДК	до 2,5	2,6—4	4,1—6	>6
Промисловий пил (ГДК)	—	ГДК	до 5	6—10	11—30	>30
Вібрація (ГДР)	нижче ГДР	ГДР	до +3	(+4)—(+6)	(+7)—(+9)	>9
Шум	нижче ГДР	ГДР	до +5	(+6)—(+10)	10	понад 10 плюс вібрація

Національний університет водного господарства та природокористування

Психофізіологічні елементи						
Фізичне навантаження, кг · м/хв	до 100	115—220	225—435	330—35	440—540	>540
Статичне навантаження, кг·с на одну руку	до 110	115—220	225—325	330—435	440—540	>540

Національний університет водного господарства та природокористування

Елементи умов праці	Оцінка елементів умов праці, в балах					
	1	2	3	4	5	6
Робоче місце, робоча поза, переміщення в просторі	Робоче місце стаціонарне, робоча поза вільна, вага переміщуваних вантажів, деталей до 5 кг	Робоче місце стаціонарне, робоча поза вільна, вага переміщуваних вантажів, деталей 5 кг	Робоче місце стаціонарне, поза вільна — сидячи або стоячи до 25 % робочого часу в нахиленому положенні до 30°	Робоче місце стаціонарне, поза вимушена, в нахиленому положенні до 50 % робочого часу	Робоче місце стаціонарне, поза вимушена, в нахиленому положенні понад 50 % робочого часу	Робоче місце стаціонарне, перебування у вимушеному нахиленому положенні до 60°
Змінність	Робота в одну зміну	Робота в дві зміни (без нічної)	Робота в три зміни	Робота з нерегульованою змінністю (у тому числі робота і в нічну зміну)		

Освітлення розміру об'єкта розряд зорових робіт	При освітленні на рівні санітарних норм			При освітленні нижче рівня санітарних норм		
	1 IX—V	1—1,03 IV—III	0,3 < 0,15 II—I	>0,5 IX—IV	<0,5 III—I	
Режим праці та відпочинку	Обгрунтований з використанням функціональної музики та виробничої гімнастики	Обгрунтований без функціональної музики та виробничої гімнастики	Відсутність обгрунтованого режиму праці та відпочинку			
Нервово-емоційна напруга	Прості дії за індивідуальним планом, сприятливий психологічний клімат	Прості дії за заданим планом, сприятливий психологічний клімат	Складні дії за заданим планом	Складні дії за заданим планом, контакти з іншими людьми у процесі обслуговування	Відповідальність за безпеку інших людей, особистий ризик при прийнятті рішень	